

سوال:

بابا فرید گنج شکر نے اخلاقیات نوں انسانی جیوں دی کئی قرار دتا اے۔ کھل کے بیان کرو؟

جواب:

1- تعارف

بابا فرید گنج شکر پنجاہی زبان دے ایسے شاعر نیں جیہاں نے اخلاقیات دا درس دتا اے۔ اوہ اخلاقیات نوں انسانی جیوں دی کئی قرار دیندے نیں۔ بابا فرید دی شاعری بڑھو کہ انسان نوں پتہ لگدا اے کہ جنگا اخلاق تے اخلاقیات تے عمل کرنا دینا تے آخرت لے کنا ضروری اے۔
بقول ڈاکٹر غفران سید:

”بابا فرید نے کردار توں بناون تے اخلاق نوں ستوارن دی کھل کیتی اے۔“

بابا فرید اپنے شلوکان وچ بہت واضح طور تے دسدے نیں کہ کس طرح انسان نوں حسن سلوک برتنا چاہیدا اے۔ غرورتے تکبر توں دور رہنے دی تلقین کیتی گئی اے۔ وقت اپنے ذہن وچ اپہ رکھنا کہ اپہ دنیا ہمیشہ لئی نئی اے تے انسان نوں آخرت دی فکر کر کے اچھو کم کرن چاہیدا اے۔ اس توں علاوہ رب دی یاد، نماز دی یا بتری تے قناعت دا درس وی بابا فرید دی شاعری وچ ملدا اے۔

2- بابا فرید دی شاعری دی روشنی وچ اخلاقیات کیوں

انسانی جیوں دی کئی

1- تصوف

do nott use one word headings.

they should be elaborate, self explanatory and relevant.

بابا فرید تصوف دا درس دیندے نیں تے دسدے نیں کہ

اخلاقیات دا زوال کس طرح آؤندا ہے۔ جسوں انسان دنیادی لذت و کھو
 جائز اے اے اوہ نئی سوچد اے اوہنوں اس سب دا حساب دینا آفرت
 و ج۔ بابا فرید انسانیت لڑاں مثالی نمونہ بنیں۔ بقول بابا فرید:
 ۳ فرید روٹی میری کا ٹوڑی، لاون میری کُلو
 جینہاں کھادی چو میری، گئے سپن کے دُگو
 بابا فرید توں سائوں اپہ سکھنا جائدا اے کہ کس طرح اخلاقیات
 توں زندہ رکھنا اے۔

2- حدت الوجود

بابا فرید وحدت الوجودتے بعین رکھدے سنہے اس پلہ دسک
 سن کہ کس طرح انسان توں اخلاق و اعلیٰ درجے اوتے قائم ہوتا اے۔
 وحدت الوجودتے مطابق کائنات دی ہر مخلوق و عباد دی ذات
 دا عکس اے۔

۳ فرید کائنات خلق میں، خلق و تدبیر ماہنہ
 خدا کس تو آؤ کھنڈ، ماں تیس بن لونی تانہ

بابا فرید دا وحدت الوجود دا غائزندہ شلوک اخلاق دا بہترین
 نمونہ اے۔

3- رب دی یاد

بابا فرید کے مطابق رب تو یاد کرنا بہت ضروری اے۔ جسوں
 انسان رب توں یاد رکھ گئے اوہ لہرائی کے ماں توں وی دور رہے
 گا۔

۳ کرب فرید اکوٹ توں، جیوں را کھا جوار
 جب لگ ٹانڈا ناگہر، تب لگ کوٹ پکار
 اوہ کہندے نیں کہ اللہ دی یاد کثرت نال کرنی جائدی اے۔

4- عشقِ حقیقی

بابا فرید کہتا ہے کہ انسان لئی عشقِ حقیقی بہت ضروری ہے۔
 جیوں انسان عشقِ حقیقی و حقیقی جانے لگتا او اخلاقیات و روحِ حقیقی
 ہو جائے گا۔ جیوں انسان عشقِ حقیقی بالہند 4 سے اوہ برائی کے
 گناہوں تو بہتر ہند 4 سے اس طرح اوہ اخلاقِ حقیقی ہو جائے گا۔
 یعنی عشقِ حقیقی سے اخلاقیات دا آفس و ج بہت گہرا تعلق ہے۔
 بقول بابا فرید:

سے فرید ہے تون عقل لطیف، کلمے لکھ نہ لکھو
 آئے تریوان میں، سر نیوان تری دیکھو

انہاں کے شلوکان تون 4 ظاہر ہوندا ہے کہ اوہ انسان تون
 خود احتسابی کرن دادرس دیندے ہن۔ جیوں انسان اپنی خود احتسابی
 کرے لگتا اوہ اپنے دجوں بری عاداتاں کڑے گا۔ عشقِ حقیقی انسان
 تون اعلیٰ درجیاں تہ بنیاد ہندا ہے۔

5- غازی ہدایت

بابا فرید بہت کثرت نال غازی ہدایت کردے ہن۔ اوہاں
 کے مطابق غازی انسان تون اچھے گناہ دی طرف راغب کردی ہے۔ اس
 لئی غازی ہدایت ضروری ہے۔ عارف عبدالمحسین اپنی کتاب پرکھو ہرچول
 و ج لکھتے ہن:

"بابا فرید نے اپنی حیاتی و ج غازی غفلت
 کدی نئی کہتی۔"

اس تون ظاہر ہوندا ہے کہ اوہ غازی کے کس قدر پابند ہن۔ اگر
 انسان غازی طرف راغب ہو جائے تو اوہ اخلاق کے درجے حاصل
 کر سکدا ہے۔ بابا فرید نے اپنی ہدایت کہتی ہے کہ اوہ ساتوں عمل

کرتنا جائیدا 4۔

ع فریبک غازی کیا، نہ علی ریت
 کہی چل نہ تھا، پتو وقت مسیت
 غازی تلعین، غازی ادا تھی بابا فریبک شلوک و ج
 بیت زیارہ ولدی 4۔

6۔ ہیرتے قناعت دادرس

بابا فریبک مطابق انسان نون ہیرتے قناعت کمال کھلینا
 جائیدا بجائے اس توں کہ انسان بے ہیرا ہو جاوے۔ اگر انسان ہیر
 کہ گئے اللہ اوہوں اچھدا ایدہ اجر کگا۔ ہیرتے قناعت توں بغیر
 انسان قناعت توں نئی باسلا۔

ع رکھی سکھی کھائے، ٹھنڈا پانی پی

فریبک او بکھو پرائی چو پڑی، رتہ تر سائیں پی

انسان ک کول جو کجہ 4 اوہوں اسی تے ہیر شکر کرتنا جائیدا

4۔ دو سریاں ول و بکھوئے ہیر دامن 4۔ پتہ توں نئی چھوڑنا جائیدا
 ایہی سبق بابا فریبک شلوکان و جوں ولدا 4۔

7۔ غرورتے نکیر دی نندیا

غرورتے نکیر انسان توں کتہ رانی چھوڑے۔ انسان غرور

تے نکیر کجہ ایہی نیکیاں وی لوادیندا 4۔ اسی لئی بابا فریبک غرور

تے نکیر دی قنٹ نندیا کیتی 4۔ غرورتے اللہ توں اہلس دا وی ہستہ

نئی آ باسی۔ اسی لئی انسان توں عاجز رہنا جائیدا 4۔

ع فریبک من میدان کتہ ٹوڑیٹہ لالہ

اگے کتہ آوسی، دوزخ سزی ہاھ

بابا فریدی سختی نال تلغین کرے ہیں کہ اپنے اندر غرور نہی رکھنا۔ عاجز ہو جاؤ ورنہ اللہ دا عذاب بہت سخت ہے۔ اگر انسان عاجز ہو جائے گا تے اس توں وی اچھا اخلاق دا اچھا ہو جائے گا۔

8- برداشت تے حسن سلوک

برداشت تے حسن سلوک کا درس وی بابا فریدی کے شلوکان وچ ملدا ہے۔ بابا فرید کہندے ہیں کہ اگر کوئی انسان دوسرے انسان نال برا سلوک کرے تے اونیوں بدسلوکی برائیاں کے نئی دکھانا بلکہ اوکے نال حسن سلوک دا معاملہ کرے تے برداشت کرے۔ اگلا انسان فوراً ہی شرفندہ ہو جائے گا تے او توں اپنی غلطی دا احساس وی ہو جائے گا۔

عقربا جو تیں وارن مکیاں، تنہاں نہ وارن گم
آپے گھر جائے، پیر تنہاں دے گم

برداشت تے حسن سلوک نہ صرف انسان دے اپنے لئی چنگی چیز ہے بلکہ اپنے دوسرے انسان توں وی چنگا بین تے عجبو رکھ دیندی ہے۔ اس لئی بابا فریدی تلغین کرے ہیں۔ اللہ نے قرآن وچ وی ایویں تلغین کیتی ہے۔

"خمسوں پی جان وے تے معاف کرن وے"

تے احسان کرن وے لوک اللہ توں بڑے بستہ
ہیں!"

(آل عمران)

اسی توں اندازہ لایا جا سدا کہ برداشت تے حسن سلوک

دا اکی مقام ہے۔

9- دنیا دی بے ثباتی

بابا فرید (دنیا دی بے ثباتی واپ وی ذکر کر کے بتی کہ ایہہ
دنیا فانی ہے۔ ایہہ ہمیشہ نئی رہتا۔ اس لئی دنیا دی لذت و ح میوں دی
کوئی ضرورت نئی

ہے جانا مہر جانیے، گم نہ آئیے
جھوٹی دنیا لگ نہ آئیے و خانیے

یعنی اگر اس دنیا نے قسم ہی ہو جانا ہے اسی قسم ہی جانا
ہے اس فانی دنیا و فکر و ح میوں دی کوئی ضرورت نئی۔ ایہہ دنیا
انسان نوں اپنی طرف مائل ہے گی لیکن ایہہ انسان ک او تے لے کہ او
بلکل وی دنیا و آرام و آسائش تے لذتاں و ح نہ گم جاوے ورنہ او را
انجام جنگا نئی ہوئے گا۔ اسی لئی بابا فرید سائوں لے گل یاد کروا تھ
نیں۔

10- آخرت دی فکر

بابا فرید کہتے ہیں کہ دنیا و ح جہنماں وی دولت بنا تھی،
دولت اکٹھی پئی، بڑی بڑی عمارتاں بنا پیاں، اوہ سب آج ہی ج
تھل نہیں۔ کوئی لینے وال کجھ وی نئی لے گیا۔ سب دا سب ایہو ای رہ گیا
تے اس توں ایہہ ثابت ہوتا ہے کہ عمل و حینہ آخرت لے جری انسان
نو فکر کرنی چاہی ہے۔

ہے فرید اکوٹھ فنڈ پ عمارتاں، ات نہ لاش چیت
ہئی پئی اتوں لوپوں، کوئی نہ ہوسی ویت

آخرت و ح ہر چیز دا حساب ہوسی۔ اس لئی بہتر ہے
کہ یہ دنیا تے دولت اکٹھی کرن دی بجائے آخرت دی فکر کرو اپنے اعمال
چنگا کرو تے اخلاق چنگا کرو۔ اس توں علاوہ کوئی راہ فرار نئی

س۔ ۳۔ حکمی عمل

ساری بحث داک ای نتیجہ نکلا ہے کہ کس طرح اخلاقیات
انسانی حیاتی دی گئی ہے۔ بابا فرید نے اپنے عمل اپنے شلوکان اور بالکل
ظاہر کر دی ہے۔ اگر انسان اللہ توں یاد نہی کرے گا، عشقِ حقیقی و ج
نہی ہے گاتے اخلاقیات توں نہی پاسکدا۔ اسی طرح بابا فرید نے دیا
ہے کہ غازی کی اہمیت ہے، نماز پڑھو، بغیر گزارا نہی۔ اگر انسان غرور
تے نگیرد دی نندیا نہی کرے گا۔ اگر اچھے برداشت تے حسین سلوک دا
صاملہ اختیار نہی کرے گا تے اچھے انسان نہی بن سکدا۔ (تپاری
بے تپائی تے آخرت دی فکر اونے وی گل گئی گئی ہے۔ بابا فرید
شلوکان و جوں اخلاقیات کا بہتر نمونہ ملدا ہے

07/16